

İQTİBASLAR

NƏCƏFBƏY VƏZİROV

Pdfləşdirən: kitablar saytı

<http://www.kitablar.com>

İ Q T İ B A S L A R A Ğ A K Ə R İ M X A N Ə R D Ə B İ L İ (Komediya 4
mæclisdə) ƏFRADİ-ƏHLİ-MƏCLİS Ağa Kərim xan Ərdəbili. İ s k ə n d ə r x a n -
onun oğlu. L e y l a x a n ı m- onun qızı. H e y d ə r Zəngilani - qoca kişi. R
ə h i m - onun oğlu. 3 ü l e y x a x a n ı m - onun qızı. Bədircaha n-qoca
övrət. S ə f ə r ə l i-xanın aşpazı. Ə h m ə d - İskəndər xanın nökeri. M i n b
a ş 1. ƏVVƏLİNCİ M Ə C L İ S Vaqe olur Ağa Kərim xanın evində, otağın qabağında
bağça, Rəhim ayaq üsta, Leyla xanım əyləşib taxt üstə R ə h i m-Mən çox təəccüb
edirəm, Leyla xanım, əlhəmdülil-lah əhd-peyman elədik ölənədək bir-birimizdən
ayrılmayaq; o gündən bəri mən şadlığım dan bilmirəm neyləyim. Amma sən həmişə
fikirdəsən, üzün gülüb, qaşqabağın açılmır, Qana bilmirəm səbəb nədir?.. Yoxsa
peşman olubsan, əzizim? L e y l a x a n ı m-Mən heç vaxt peşman olmamışam və heç
vaxt olmaram. Ancaq qorxuram mane olalar... R ə h i m-Məhəbbət olan yerdə
təşvişə düşmək nahaqdır. Sizi inandırırım ki, nə qədər canım sağdır, səni
allahdan savay heç kim mənim əlimdən ala bilməz. L e y l a x a n ı m-Bircə fikir
elə, Rəhim, sən bu evdə nöker durmusan, mənim atam da vilayətdə bir kişidir,
necə ola bilər ki, o məni öz nökerinə verməyə razı olsun? Hələ övladının,
qohum-əqrəbasının məzəmməti, camaatın murdar-murdar danışığı dursun kənarında... R
ə h i m-Belə olan sürətdə mənə rüsxət ver, gedim sübut gətirim ki, mən özüm də
nəciyəldənəm və sənə məhəbbətinə layiqəm. L e y l a x a n ı m-Yox... Mən
ayrılığa dözə bilmərəm... Ancaq səndən təvəqqə edirəm ki, səy eləyəsən atam sənə
məhəbbət gözü ilə baxsın. Bəlkə allah kömək eləyə, onu bir tövr yola gətirək. R
ə h i m-Məgər, Leyla xanım, görmürsən mən gecə-gündüz xanın qabağında satılma
qul kimi əlibağlı durmuşam və həməvəqt onun xahişini əmələ gətirirəm? L e y l a
x a n ı m-Lazımdır ki, qardaşım ilə də mehriban dolanasınız. R ə h i m-İndiyə
kimi İskəndər xan həmişə mənə mehriban və şəfaət gözlən baxıb... Odur, bax, özü
də gəlir, mən gedim. (Gedir.) L e y l a x a n ı m-Ay biçərə, yamanca iş özünü
də salmışan, məni də. İskəndər xan (daxil olur)-Burada qeyri adam yoxdur ki,
Leyla? L e y l a x a n ı m-Bir kəs yoxdur, qardaş, təkəm... Nə üçün belə
bikəfsən? İskəndər x a n-Qısa söz, bacı, məhəbbət bəlasına düçar olmuşam,
tab-taqətim kəsilibdir. Nə qədər fikir eləyirəm nicat yolu tapa bilmirəm.
Atamdan da, bilirəm, mənə haray olmayacaq. Qalmışam naçar. L e y l a x a n ı
m-Allah kərimdir, qardaş, söylə görüm necə işdir? İ s k ə n d ə r x a
n-Söyləyəcəyəm, bacı. Amma səndən təvəqqə eləyirəm məzəmmət etməyəsən, çünki
məzəmmətdən keçibdir. Leyla xanı m-həmdərdik, qardaş, qorxma, sözünü de... İ s k
ə n d ə r x a n-Qonşuluğa bir qız gəlibdir, naxoş anası ilə bir evdə olurlar... Ev
axtarmaq bəhanəsilə getmişdim onlara. Bacım, nə deyim, valeh oldum... Yazmaq
ilə, danışmaq ilə onun gözəlliyini bəyan etmək olmaz. Görəsən, bacı,nə səbr
məhəbbət ilə anasına pərəstar olur... hər bir işlərindən, danışığılarından məlum
olur ki, çox nəcib adamdırlar... hərgah atamdan mənə kömək olmasa, mən gərək bu
vilayətdən gedəm, başımın çarəsini qılam... Kişi budur gəlir, gedək, dərdim
çoxdur. (Gedirlər.) Ağa Kərimxan (daxil olur, dalınca Əhməd)-Burada nə gəzirsən,
a gədə? hm! De körüm, nadürüst oğlu nadürüst, oğru haramzada! Ə h m ə d
(kənara)-Belə də murdar, ləin adam olurmu, a başınıza dönüm? A ğ a K ə r i m x a
n-Burnunun altında nə danışırısan, a gədə! De görüm burada nə qayıırısan? Ə h m ə
d-Acığın niyə tutur, ay ağa? Mən burada İskəndər xanı gözləyirəm. A ğ a Kərim x

a n-Çöldə gözləyə bilməzsən?! Siz bu evə girəndə gözləriniz dörd olur, oranı-buranı axtarırsınız körüm hansı şeyi oğurlaya billəm. Əlinizə düşəni qoyursunuz cibinizə, qoltuğunuza, corabınızın içinə. haramzadalar, nadürüstlər!.. Ə h m ə d-A başınıza dönüm, siz o adamlardan deyilsiniz ki, sizin bir dinar pulunuzu oğurlamaq mümkün ola. İndi ki bizi oğru hesab eləyirsiniz, qapınızı qıfıllayın, ya ki sərbaz kimi gecə-gündüz keşik çəkin, olun arxayın. A Ğ a K ə r i m x a n-Qırışmal oğlunun sözünə bax, sözünə! Pulum olsa, qorxma, gizlədərəm! Siz elə məlunsunuz ki, meyidi soyarsınız. Ə h m ə d-Ay ağa, başına dönüm, bizə nə borcdur, pulunuzu harda gizlədirsiniz, ya gizlətmirsiniz. A Ğ a K ə r i m x a n-Mən sənə nə vaxt dedim ki, pulumu gizlədirəm, nə vaxt dedim? (Kənara.) Zalım oğlu, deyəsən, pulların yerini bilib axı... A gədə ey, bax, bundan sonra mənim qapıma gəlməyəsən, eşidirsənmi? Ə h m ə d -Mən qələt elərəm bir də buraya gəlləm. Baş üstə, gəlmərəm. Çox lazım deyil. Ağa Kərim x a n-Murdar oğlu murdarın dişlərini təkəcəyəm! Sənə deyirəm mənim qapıma gəlmə, gəlmə! Nədir sözün? Ə h m ə d-Baş üstə. (Getmək istəyir.) A Ğ a Kərim x a n-Dayan, geri qayıt... Əlini göstər görüm! O birisini də! Ə h m ə d-Buyur... A Ğ a K ə r i m x a n-Ayaqlarımı da göstər! Ə h m ə d-Bu da mənim ayaqlarım, buyur... A Ğ a K ə r i m x a n-Bəri gətir ciblərini görüm! (Baxır.) Bu şalvar o qədər gəndir ki, bunun içində hər nə istəsən gizlətmək olar. (Baxır.) Əlimə düşəydin, a dərzisi, boğazından asaydım səni... Bu böyüklükdə şalvar olur? Ə h m ə d (kənara)-Mənim də əlimə düşəydi sənin pulların, pə səliqə ilə məzdərdim. A Ğ a Kərim x a n-Burnunun altında nə mırıldayırsan, a gədə? Ə h m ə d-Deyirəm, ağa, döşümdə də bir balaca cibim var, ona da baxın. A Ğ a K ə r i m x a n-Boynuna al, görüm nə götürübsən... Tez ot, yoxsa, vallah, gönünü allam! hə, səslən görüm! Ə h m ə d-Ağa, vallah, heç zad götürməmişəm. A Ğ a K ə r i m x a n-Bax, budur sənə deyirəm, dürüst qulağında saxla, hərgah bir də səni burada görsəm, ətini özünə yedirdəcəyəm!... Eşitdin, di get! Ə h m ə d-Görsəm ki, bu evə od düşüb yanır, genə yaxın gəlmərəm. (Gedir.) A Ğ a K ə r i m x a n-Doğrusu ki, böyük pul saxlamaq çox çətin şeydi. Bilmirsən harada gizlədəsən. Hərgah sandığa qoyub evdə saxlarsan, olur göz qabağında. Oğrudur, girdi otağa, atdı dalına, götürüb getdi, neyləyəsən?.. Yerdə basdırsan, onu da gərək elə eləyəsən ki, görən olmasın... Bu da çox çətinidir. Xoşbəxt o adamdır ki, pulunu qorxusuz yerdə saxlaya bil. (Gələnləri görməyib) bilmirəm yaxşımı elədim, dünən gələn pulu sandıqçaya qoyub bağda yerə basdırdım. (Gələnləri görüb). Vay, bərməla. Deyəsən eşitdilər axı... (İskəndər xan, Leya daxil olurlar.) A Ğ a K ə r i m x a n-Nə var, ən üçün təşrif gətirmisiniz? İ s k ə n d ə r x a n-Bir elə iş yoxdur, ata. A Ğ a K ə r i m x a n-Çoxdanmı orada durmuşdunuz? İ s k ə n d ə r x a n-Xeyr, elə gəlişimizdir. A Ğ a K ə r i m x a n-Eşitdiniz ki?.. İ s k ə n d ə r x a n-Bir zad eşitmədik. A Ğ a K ə r i m x a n-Yalan deyirsən, ola bilməzdi ki, qulağınıza çatmayaydı. İ s k ə n d ə r x a n-Başın üçün heç zad eşitmədik. A Ğ a K ə r i m x a n-Yalan deyirsən... Mən burada öz-özümə danışmışdım ki, gör zamana necə xarab olubdur ki, yüz manat pul da tapmaq olmur. Xoşbəxt o adamdır ki, onun heç olmasa bir on min manat pulu var. İ s k ə n d ə r x a n-Ata, məgər, pulun yoxdur ki, belə ürəkdən on min manat arzu edirsən? Sənin ki, allaha pükür... A Ğ a K ə r i m x a n-Odur də, odur də... Elə danışırırsınız ki, düşmənlər məni milyonçu hesab edirlər də... Bir gün də gəlib mənim başımı kəsəcəklər o ümid ilə ki, bir sandıq pul

aparsınlar; sonra baxıb görəcəklər ki, məndə bir dinar da yoxdur... Kor-peşman geri qayıdacaqlar, ancaq nahaq yerə mən bada gedəcəyəm... Canım, gözüm, dünya xarab olubdur, etibar kəsilib. Hər bir dinar minib dovşan belinə... Siz də mən deyəndən demirsiniz. Bax elə sənin bu libasından təşbeh tut; neçə yol mən sizə demişəm ki, bahalı libas geymək eyibdir, axır bu libasları satsan, bir tacirə böyük maya olar. İ s k ə n d ə r x a n-Siz ki əlhəmdülillah, bizə bir dünyada... A ğ a K ə r i m x a n-Dayan, səbr elə, bircə mənə de görüm, çəkmə əvəzinə başmaq geymək olmaz? Çəkmənin biri altı manata, başmağın biri üç abbası... Bu şalvara nə üçün düymə tikilib? Məgər tumanbağı yaramaz? Bu bağ da nə üçündür? Saya bağ ilən olmaz? Baxın görün nə qədər bica xərclər edirsiniz. Yəqin mənim pulumu oğurlayırsız. İ s k ə n d ə r x a n-Eyibdir, ata, elə söz demək. A ğ a K ə r i m x a n-İndi gəl, Leylanın libasından danışaq. L e y l a x a n ı m-Mənim libasından danışmaq lazım deyil. Çünki axır sözünüz bu olacaq ki, bir torba da başa salıb dolanmaq olar, qəbulumdur. A ğ a K ə r i m x a n-Yəni belə deyil? Bax, bu nədən ötrüdür, lent deyirsiniz, nə deyirsiniz? L e y l a x a n ı m-Doğrudur, ata, hamısı doğrudur... Ancaq qoy bu söhbət dursun kənarında, biz sənin yanına bir təvəqqəyə gəlmişik. A ğ a K ə r i m x a n-Pulzad məndə yoxdur, heç nahaq zəhmət çəkməyin, Leyla xanı m-Pul əhvalatı yoxdur, ata... Oğlun İskəndər evlənmək istəyir,.. Nə buyurursunuz? A ğ a K ə r i m x a n-Elə mən özüm də evlənmək barəsində danışmaq istəyirdim... Mən öz fikrimi də, sizin də fikrinizi çəkmişəm... İskəndər, bu qonşuluqda bir qız var təzə gəlibdir. Adı da Züleyxa xanım, onu görmüsənmi? İ s k ə n d ə r x a n-Bəli, görmüşəm. A ğ a K ə r i m x a n-O qız necə qızıdır, cehizi-zadı varmı? İskəndər x a n-O qız dünya xəracına dəyər... Təmiz, göyçək, ağıllı... O hər kimə nəsib olsa, yəqin bil ki, dünya üzündə əvvəlinci xoşbəxt olar... Amma cehizi yoxdur, kasıbdırlar. A ğ a K ə r i m x a n-Cehizi yoxdur! Genə azdan-çoxdan bir şey.. İ s g ə n d ə r x a n-Xeyr, yoxdur və özləri də çox üsrət idə- dolanırlar. A ğ a K ə r i m x a n-Ziyadə eyibdir... heyf, səd heyf. İskəndər x a n-Elə qız alanın cehiz gözünə görünər? Nə söyləyirsən, ata, bir tək canı dünya xərcinə dəyər. A ğ a K ə r i m x a n-Mən çox şad oldum ki, sən o qızı tərif edirsən. Çünki bu günlərdə mən onu görmüşəm və çox da xoşuma gəlib. Qəsdim budur ki, onu özüm üçün alım. Hərçənd cehizi yoxdur, eyib eləməz, mən ev xərcini bir az əskildərəm, o da gələr cehizin yerini tutar. İskəndər x a n-Necə, neçə? Züleyxanı istəyirsən özün üçün alasan? A ğ a K ə r i m x a n-Bəs necə? Yoxsa ağılna gəlirdi ki, o qızı sənin üçün almaq istəyirəm, xa, xa, xa!.. Züleyxanı alım İskəndər xan üçün, xərcini də özüm çəkim, xa, xa, xa... Əcəb turş xəyaldır. İ s k ə n d ə r x a n (kənara)-Altmış yaşında qoca, Züleyxanı almaq istəyir... Allah gözdən, nəzərdən saxlasın. A ğ a K ə r i m x a n-Nə mırıldayırsan, a gədə? Elə danış mən də eşidim! İ s k ə n d ə r x a n-Bir elə söz yoxdur. Deyirəm ki, başım bərk ağrıyır. A ğ a K ə r i m x a n-Eybi yoxdur, get aşpazxanaya, bir az su versinlər, iç, başının ağrısı getsin. İ s k ə n d ə r x a n-Doğru buyurursunuz, ata (kənara), getmək məsləhətdir, yoxsa işi bürüzə verərəm. (Gedir.) A ğ a K ə r i m x a n-Leyla, qulaq as, gör nə deyirəm,.. Mənim xahişim budur ki, səni verim Ağa heydərə və İskəndər üçün, bir dul övrət var, onu alım. Leyla xanı (kənara)-Bəli, sən verdin, mən də getdim. A ğ a K ə r i m x a n-Səni bir kişiyyə vermək istəyirəm ki, heç baban da görməyib. Dövlət nə qədər kefindir... Özü sinnə dolmuş, ağı başında, göyçək, mən yaşda, ələlxüsus

məndən cahıl, Cehiz də istəmir... Xərcini də özü çəkəcək. L e y l a x a n ı m-Ata, o ixtiyar görək kimdədir? A ğ a K ə r i m x a n-Nə dedin, nə dedin? Mənim ixtiyarım yoxdur səni hər kimə istəsəm ona verməyə? Vallah, dar ağaçına çəkərəm səni! Bir gözümün içinə dürüst bax! Nadürüstün balası! Məndən qız istəyirlər. Cehizsiz, xərci də özündən. Mənim ixtiyarım yoxdur, belə gözəl ittifaqda onu ərə verəm, hə? hay Rəhim, Rəhim. (Çağırır.) R ə h i m (daxil olur)-Nə buyurursunuz, ağa? A ğ a K ə r i m x a n-Mənim bu qızım dəli olub. R ə h i m-Sizin sözünüz haqdır, ağa. Ağa Kərim x a n-Məgər bilirsiniz biz nə barədə danışırıdınız? R ə h i m-Xeyr, ağa, bilmirəm... Ancaq onu bilirəm ki, siz ömrünüzdə heç vaxt səhv etməmişiniz, vəssalam. A ğ a K ə r i m x a n-Bərəkallah, doğru deyirsən... Mənim səhvim olmayıb və ola da bilməz... İndi qulaq as! Mən Leylanı vermişəm Ağa heydərə və bu axşam da gərək iş tamam ola... O bir gözəl adamdı, nəcib, ağılı başında, dövləti həddən ziyadə, Əlavə özünün əvvəlinci övrətindən uşağı qalmayıb. Leyla xanım da buyurur ki, mən ona getməyəm. R ə h i m-Leyla xanım nahaq yerə belə xoşbəxtlikdən əl çəkir... Amma tələsmək lazım deyil, ağa. A ğ a K ə r i m x a n-Belə ittifaqdan əl çəkmək böyük axmaqlıqdır. Cehizsiz, xərci də özündən. R ə h i m-Cehizsiz, xərci də özündən... Allah mübarək eləsin... Xanımın danışmağı nahaqdır... Doğrudur, ağa, lazımdı ki, iş tamam olsun. Ancaq bilirsiniz nə var? Evlənmək ya ərə getmək tamam ömrədə bir dəfə olar və bu işə iqdam eləmək hər bir saatda asan iş deyil... Çox vaxt bədbəxt olan tapılır. Lazımdır ki, sinndə artıq təfavüt olmasın, olanda aqibəti salamat olmur. Ağa Kərim x a n-Cehizsiz, xərci də özündən... .Başa düşürsən ya yox? Dəxi hanı, artıq nə lazım qurdalamaq... Yavaş, deyəsən bağda it hürür. Sən, Rəhim, gör Leylanı bir təhər yola gətirə bilərsənmi, mən bu saat qayıdırəm. (Gedir.) Leyla xanı m-Evi yıxılmış pul adı çəkiləndə, elə bil ki, əzizlərinin adı çəkilir... Mən bir belə qəribə adam görməmişəm... Amma Rəhim, bilmirəm sən də nə danışırıdın. R ə h i m-Cəhlkara haqq söz naxoş gələr... O hər nə desə, gərək cavab verəsən ki, bəli, belədir. L e y l a x a n ı m-Mən qorxuram, Rəhim, kişi məni xataya sala. Höcət adamdır, ondan hər nə desən çıxar. R ə h i m-Bəli də! Rəhim ölmüşdü ki, səni onun əlindən alsınlar... And olsun allaha, dünyayi-ələmi xaraba qoyaram... Mən atamı, anamı unudub bu qarıda səndən ötrü nökrəçiliyi qəbul eləmişəm, səni dəxi əldən qoyacağam, Arxayın ol, Leyla, elə iş ola bilməz... Kişi budur gəlir, (bərkdən) qızın borcudur atası buyursa ki, qızım səni bir hambala verdim, gərək cavab versin ki, sahib-ixtiyarsınız, ata! Ələlxüsus o məqamda ki, cehizsiz və xərci də özündən ola... A ğ a K ə r i m x a n (daxil olur)-Bərəkallah, Rəhim, afərin! Bu gündən sən mənə artıq xoş gəlirsən. Allah qoysa, mərhəmətim sənə çox olacaq. Leyla, bundan sonra hər nə Rəhim desə, onun sözündən çıxmıyasan, eşidirsənmi? Mən gedirəm şəhərə, lazımı şeyləri almağa, siz də yavaş-yavaş hazırlaşın. L e y l a x a n ı m-Nə hazırlaşmaq? Vallah, bu saat başım bərk ağrıyır, gözlərimi də açə bilmirəm, bədənim titrəyir. (Gedir.) Ağa K ə r i m x a n (gedə-gedə)-İndi qayıdıb dişlərini təkəçəyəm ha! A zalımın qızı, bircə başa düş eyy... Cehizsiz, xərci də özündən. Rəhim, sən Leylanı əldən qoyma. (Gedir.) R ə h i m-Leylanı əldən qoyan günü allah məni yox eləsin...Ağa, dürüst arxayın ol... Leyladan əl çəkmərəm, ölsəm də... Zarafat deyil, cehizsiz, xərci də özündən... (Rəhim üzünü Leyla gedən tərəfə tutub.) Dünyada puldan yaxşı şey ola bilməz... Vaxt olar ki, Leyla xanım, atandan razılıq edərsən ki, məni dövlətli adama verdi. Cehizsiz, xərci də özündən...

Atayın elə adı xandır, onda pul nə gəzir?.. Neylirsən kişinin cavanlığın?
Nəcabəti, ağıl-kamalı, pulu olsun, pul! Qanırsanmı, Leyla xanım, pul, pul! A ğ a
Kərimxan (çöldən)-Bərəkallah, qoçağım Rəhim, afərin! R ə h i m (xan tərəfə
baxıb)-Özün öləsən, başın üçün, Ağa Kərim xan, Leylanı verdim, sən də verdin Ağa
Heydə... P ə r d ə İ K İ N C İ M Ə C L İ S Vaqe olur həmin otaqda. A ğ a K ə r
i m xan (tək)-Vallah, axır ki, ürək döyün-məsinə düşmüşəm... İt hürdükçə qaçıram
bağa. Əlac nədi, qor-xuram... Zalım uşaqları sandıqçanın yerini bilib, pulumu
apararlar. Yerini dəyişməyə də cürət edə bilmirəm, qalmışam naçar. Bədircahan
(daxil olur)-Salam əleyküm... Nə olub,ağa, öz-özünə danışırısan, qadon alım? A ğ
a Kərim x a n-Xoş gördük, Bədircahan! Kefin, damağın? Arvad, necə dolanırsan,
yaxşısanmı? Bədircahan-Xoş günün olsun, ağa, bir təhər dolanıram... Yəqin, ağam
nişanlısını xəyalında tutub, onunlan öz-özünə danışır, hə?.. Ağa Kərim x a
n-Xeyr a a... Gədə köpəyə yal verməmişdi, o barədə söylənirdim.
Bədircahan-Muzdur elə belə olar, başına dönüm. Eşşək kimi bizləməsən, yeriməz. A
ğ a K ə r i m x a n-Bədircahan, mən səni elə o işdən ötrü çağırtdım... Ancaq
bir az səbr elə, bu saat qayıdıram, (kənara) bağçaya səfər lazımdır, gedim görüm
sandıqça salamatdırmı? (Gedir.) Bədircahan-Bu zamanada kimsə bifayda heç kimin
ağzına su damızmaz. Mənə nə olubdu?.. Ağa Kərim xanın başı üçün, ondan bir şey
qopartmamış əl çəkməyəcəyəm... Donquzdan bir tük çəkmək qənimətdir.4 Ə h m ə d
(daxil olur)-Paho, Bədircahan nənə, sən hara, bura hara, lotular aşnası?
Bədircaha n-Səni axtarıram, alabaş. Ə h m ə d-Nədən ötrü məni axtarırsan, ay
hiyləbaz, kəndirbaz, oyunbaz, kələkbaz? B ə d i r c a h a n-Səni axtarıram ki,
gözünün içinə lombaynan tüpürüm. Ə h m ə d-Nə səbəbə xidmət əhlinin
nuri-didəsi? Bədircaha n-Ağzına gələn hədyanı danışmayasan. Heyvan oğlu heyvan!
Ə h m ə d-Söyüşün də mənə qənd-şəkərdir, ay maralım! Qulaq as, xandan qorxuram
məni qova. Ancaq İskəndər xanınısənlən bir vacib işi var, nə təhər olsa gərək onu
bu gün görəsən. Mən bilirəm ki, sən nə işdən ötrü buraya gəlmisən. Amma,
Bədircahan nənə, vallahı adını pəhlivan qoyaram, hərgah xandan bir şey qoparda
bilsən. Bu bir zındıq oğlu zındıqdır ki, ondan bir tük də çəkmək olmur. "Vermək"
dəftərində yazılmayıb, Bədircahan-Mən də Bədircahanam, Əhməd, qopartmasam, əlimi
kəsərəm. Heç bilirsən mən hansı yuvanın quşuyam? Tülək tərlandı, tülək! Ə h m ə
d-Sən öləsən, nə qədər kefindir səni tərif elər. Razıməndlik elər, xəzinələr
vədə elər. Axırı... heç nə, get ay batandan sonra gəl. Ayağına yıxılıb
dizin-dizin sürünəsən, dilini bir qarış çıxardıb yalvarasan, bir zəqqum da
verməz... Onu mən tanıyıram. Bax odur ey, topal olmuş budur gəlir, mən getdim.
(Qaçır.) Ağa Kərim xan (daxil olur, kənara)-Əlhəmdülillah, yerindədir... hə,
Bədircahan, söylə görüm nə var, nə yox? Bədircahan-Gözüm dəyməsin, ağa, tufu,
tufu, tufu... Sən o yandan bəri gələndə, dedim: görəsən allah, bu hansı cavandır
qıpqırmızı, lalə kimi, sona yerləşdi... Oğlanlarım ölsün ki, doğru deyirəm.
Maşallah, gözüm ayağının altına. A Ğ a K ə r i m x a n-Sinnim altmışdan artıqdır
ha, Bədircahan... Onunla belə kör pəhlivanam ya yox? Bədircahan-Altmış yaş,
sinnin elə çiçəklənən lalə vaxtıdır, nə deyirsən, a başına dönüm! A ğ a K ə r i
m x a n-Yox, Bədircahan... heç olmasa bir iyirmicə yaş əskik olsaydı, yaman
olmazdı. B ə d i r c a n-Elə onsuz da yüz il ömür edəcəksən, başına dönüm.
Çünki, bax, burnunun üstəki ziyildən mən aşkar görürəm ki, sənin ömrün yüzdən
artıq olacaq. Yavaş, bir alını mənə göstər görüm. Pəh, pəh, pəh! Başın üçün,

xan, bu cızlardan yüz iyirmi iki körünür... Maşallah, maşallah! Tufu, tufu,tufu!
Ağa Kərim x a n-Məni ələ salma, arvad! Belə iş olmaz. Bədircahan - Nəvə -
nəticələrindən artıq ömür edəcəksən... Sözdür mən sənə deyirəm. İstəyirsən inan,
istəmirsən inanma. Mən oxuduğumu sənə ərz eləyirəm. Ağa Kərim x a n-İstərdik sən
deyən olsun... İşlərimiz nə haldadır, işlərimiz? Ondan söylə. B ə d i r c a h a
n-Heç soruşmaq lazım deyil... Bir işə ki, Bədircahan iqdəm eləyə, o gərək həll
olunsun, mümkün deyil ki, olmasın... Ağa, başın üçün, qıza, anasına o qədər
səndən dedim ki, ağızları açıq qalıb, az qaldılar ki, valeh olsunlar...
Oğ-lanlarım ölsün ki, Züleyxa xanım sənə belə aşkarca aşiq-məşuq olub,
dınməz-söyləməz. A Ğ a Kərim x a n-Demək, iş düzəlibdir də, alacayıq? Bədircaha
n-Alacayıq hansıdır?! Bədircahan ola, əlindən iş qurtula? Elə zad olmayıb və
olmayaçaq... İşi o məqama gətirmişəm ki, Züleyxa xanım gəlib, buradan Leyla
xanım ilə, bir yer var, oraya gedəcəklər... Bu mahnadır məhz səni gör-məkdən
ötrü. Ağa Kərim x a n-Çox pakizə, mən də buyurum, faytonu hazır eləsinlər.
Bədircahan-Afərin xan... Bax belə ey... Fayton, fayton... Əlbəttə, qoy bilsinlər
ki, Bədircahan da yer üzündə bir Bədircahandır. Ağa Kərim x a n-Yavaş görüm,
Bədircahan, bəs cehiz barəsində danışmaq olmadı? Axır sən gərək anasına
qandıraydın ki, bizim vilayətdə cehizsiz qızı heç kim almaz. Bədircahan-Allaha
şükür elə, xan, papağını göyə tulla. Mən sənə qız alıram ki, ildə sənə min manat
xeyri olacaq. A ğ a K ə r i m x a n-Min manat xeyri olacaq? Bəs deyirlər ki, çox
kasıbdır, heç zadları yoxdur. Bədircahan-Səbrini bas, ağa, hesabına bax!
Züleyxanın bir xasiyyəti var ki,gündə bircə dəfə təam yeyir. Bir parça əl
böyüklüyündə çörək, bir az süd, ya qatıq, ya da ki, ikicə dənə yumurta.
Vəssalam, nəgmə tamam... Zər libası, qızıl zinəti görməyə gözü yoxdur... hesab
elə, qeyri qız olsa, o səndən istəyəcək: yaxşı yemək, içmək, zər-xaradan çərkəzi
tuman... Mənim kimi kasıb arvad da qapına gələndə bir şey də baxşayış eləmək
lazımdır... Bu xərclərin hamısını bir yerə cəm edəndə iki min-dən artıq elər. A
ğ a Kərim x a n-Xa, xa, xa... Bu günkü sərçə dünənkinə çik-cik öyrədir. Özün
öləsən. Bədircahan, qulaq as, çox yemək günahdır, zər-ziba geymək
günahi-kəbir... Baxşayışın mənasını bilmərrə yadıma salmaq istəmirəm. Qonaq
getmək yaxşıdır, gələn qonağı görməyə gözü yoxdur. Hay, hay, Bədircahan, əcəb
mənə mədaxil yeri göstərdin. Boynunu yerə soxum, cehizdən danış, cehizdən!
Bədircahan-Cehizi yoxdur, ancaq mülkləri var, anası ölənin kimi qalacaq qızına. A
ğ a K ə r i m x a n - Ölmə eşşəyim, ölmə, yaz açılar, yonca bitər.Cehiz söhbəti
hələ dursun, mən bir işdən qorxuram:mən qoca, o cahilə... Mən onu alandan sonra
bəlkə o dinc oturmadı, onda necə olsun? Bədircahan - Bu barədə heç qorxmaq lazım
deyil, çünki onun cahıl oğlanlardan bilmərrə zəhləsi gedir, görməyə gözü yoxdur,
Ona xoşa gələnin qocadır, qoca. Deyir ki, cahılın başında ağıl olmaz, məhəbbətə
etibarı... Qoca kişi məhəbbətdə möhkəm, dünya işində mahir, imtahanından çıxmış,
hər bir fəndən xəbərdar... Kişidə hənalı saqqal gərək, gözündə eynək.. İndi
bilirsən, ağa, nə var? Bax, mən səni xəbərdar eləyirəm, hərəgah doğrudan onu
almaq istəyirsən, heç vaxt səy eləmə özünü ca-hıl göstərməyə. Allah eləməmiş,
birdən başlarsan cahıllıqdan dəm vurmağa, onda iş yəqin ki, düzəlməz. Ağa Kərim
x a n-Bərəkallah, Züleyxa, bərəkallah! Afərin! Bədircahan-Allah vurub, deyir,
cahilları, qocadan danış... Cahandidə, yaxşı-yamanı görmüş... Dostaşnalarının,
evrətlərinin bətibarlığın görmüş... Cahıldan, deyir, nə səmər.. Yağış dəymiş

toyuq kimi görürsən, deyir, birçəklərin darıyıblar, papaqları gəc, guya ki boğazlarında xış qalıb... Ciblərində bir quruş yox. A ğ a Kərim x a n-Yəqin mənim özümdə də artıq pul yoxdur... Bəri bax görüm, Bədircahan, sən mənim başım, doğrusunu de, mən sənin özünə xoş gəlirəmmi? Bədircahan-Ay ağa, oğlanlarım ölsün ki, yalandan demirəm, mən sənin boy-buxununa baxanda az qalırım öləm. Yerişin kəklik yerişi, boyun sərv ağacı, danışanda ağzından qənd-şəkər tökülür. Qadon alım, ağa, zəhmət olmasa bir otaqda gəzin görüm (xan gəzir.) Xa, xa, xa!.. Pəh, pəh, pəh! Maşallah! Taha bədi... Ağa, bədi, bədi, bədi, başına dönüm. Vallah qorxuram sənə gözüm dəyə... Tufu, tufu, tufu, tufu! A ğ a K ə r i m x a n-Atamın ərvahına, Bədircahan, mən heç ömrümdə azar görməmişəm. Pamazı paltarım olur həmişə qalın... Ancaq hərdən-birdən dişlərim ağrıyır, çox vaxt belim... Bədircahan-Axır ki, ağa, səndən Züleyxa xanıma o qədər demişəm, o qədər tərif eləmişəm ki, biçarə qız səndən ötrü dəli-divanə olub. Dəxi gözünə yuxu da getmir. Ağa Kərim x a n-Laçımsan, Bədircahan, laçın! Gör, allah qoysa, səni nə qayda razı edəcəyəm, Bədircahan-Xan, bilirsən, başına dönüm, səndən bir təvəqqə edəcəyəm. Ümid ki, müzayiqə olmaya, divanda bir iş başlamışam, pul yoxdur. A ğ a Kərim x a n-Bədircahan, Züleyxanın neçə yaşı ola bilər? Bədircahan-Ceyran balasının on altı, ya on yeddi yaşı var, lalə vaxtıdır. Ağa, pul olmasa, böyük zərəmə düşə bilərəm. Sizdən təvəqqə eləyirəm... A ğ a K ə r i m x a n-On altı, ya on yeddi... Pəh, pəh, pəh. Bədircahan-Çahi-zənəxdanı lalə üzündə... Pəh, pəh. pəh, allah nəsib eləsin, inşallah (səktə). Divandakı iş yadıma düşəndə ovqatım təlx olur. Ağa Kərim x a n-Cehizi də olsa idi, dünyada dərdim olmazdı... heyf, səd heyf! Bədircahan-Cehizi yoxsa da, mülkü var... İş əldən getsə evim yıxılacaq ağa... Sənin söhbətin ortalığa düşəndə Züleyxa xanımın barmağını kəssən, xəbəri olmaz, elə üzü gülür, gözləri parıldayır... Ağa, bəs mənim işimə nə deyirsiniz? Ağa Kərim x a n-Sən ki Züleyxanı belə tərif edirsən, gör sənə nələr verəcəyəm. Bədircahan-Elə mənim divan işimə kömək edərsən, dəxi mənə artıq şey lazım deyil, bir beşaltı manat kifayət elər... Borc da olsa ver, ağa, başına dönüm, ölənədək sənə duaçı ollam. Ağa, allah xatirinə müzayiqə eləmə. A ğ a K ə r i m x a n-Demək, Züleyxanı alırıqsa... yaman olmaz... Çox sağ ol. Bədircahan, hələ ki xudafəziz. Bədircahan (xanın ətəyindən tutub)-Xan, balalarım sənə qurban, heç olmasa bir ikicə manat ver, qalanın özgədən taparam..., Allah xatirinə, ağa! A Ğ a K ə r i m x a n-Yavaş, gedib görüm fayton necə oldu? Bədircahan-Ağa, atam, anam sənə qurban, balalarım sənə qurban,.. Ağa, səni and verirəm Züleyxa xanıma əziz canına, bir artıq şey deyil iki manat. A ğ a Kərim xan- Kimdir, a gədə, məni çağırın, burax görüm, kimdi məni çağırın? Əl çək, pəh! Əl çək deyirəm sənə! (Gedir.) Bədircahan (tək)-Məlun oğlu məluna bax a a!.. Buy, səni görüm dilin ağzında yansın, kişi! Sənin adın çəkiləndə, a kaftar, Züleyxa xanımın qusmağı gəlir. Öl, öl, öl, canın çıxsın! Belə də xəsis olarmı Ta başınıza dönüm! Ölməyəcəksən, a zındıq oğlu zındıq? Vallah öləcəksən, ehsanından yeyib, goruna min deyəcəyəm. Deyəcəyəm ha, deyəcəyəm ha! Al gəldi deyəcəyəm, Ağa Kərim xan, al gəldi! Pə r d ə ÜÇÜNCÜ MƏCLİS Vaqə olur həmin otaqda. Ağa Kərim xan, İskəndər xan, Leyla xanım, Rəhim, Əhməd, Səfərəli daxil olurlar. Ağa Kərim xan (əyləşib)-Qatar durun! Adbaad hər nə ki sizə buyuracağam, obu gün gərək cabəca əmələ gəlsin! Vay o adamın halına ki, nöqtəcən səhlənkarlığı çıxsa; ayağın falaqqaya salıb dırnaqların tökəcəyəm!.. Eşidin və yadınızda saxlayın!.. Leyla,

yaxın gəl, diqqət və səy ilə həyət-bacanı təmiz-təmiz süpürtdürüb, gül kimi elətdirərsən. Su səpdirib zərrəcən qoymayasan toz qalsın. Otaqları, pəncərələri həmçinin... Vay sənin halına hərgah bir səndəl ya miz xarab ola. Əla-və, özün nə qədər boşqab, nəlbəki, kasa ortalığa gələcək isə, tam hesab ilə verib, hesab ilə də təhvilə gətirərsən. Vaveyla bircəsi onlardan sına, ya oğurlana. Get dur yerində. (Gedir.) Əhməd, yaxın gəl, pişxidmətlük sənindir. Mizin üstə diqqət-səliqə ilə boşqabları, piyalələri, kasaları düzərsən! Qonaqlar əyləşəndən sonra durarsan kənardə, hər nə buyursalar, o saat əməl elərsən. Bir kəlmə danışmazsan. Zəmani ki, başladılar şərbət içməyi, tez-tez su təklif elərsən. Şərbət istəyəne artıq məhəl qoymazsan, guya ki, eşitmirsən. Neçə dəfə təkrar edəndən sonra piyalənin dibinə bir az şərbət töküüb verərsən, hərgah bacarsan, bir az da qaşqabağını turşudarsan... Qandın nə buyurdum? Ə h m ə d-Qandım, xan. Ancaq bilmirəm elə bu libasdamı qonaqlara qulluq edəçəyəm? A ğ a Kərim x a n-Bəs necə məgər? Yoxsa fikrində var ki, mənim əbamı geyib qulluq edəsən? Ə h m ə d-Xeyr, ağa, iş onda deyil. A ğ a K ə r i m x a n-Bəs nədədir? Ə h m ə d-Ağa, başına dönüm, məgər görmürsüz arxalığım qabaqdan əl böyüklüyündə yanib, şalvarım da daldan cırılıb? Yamamaq da mümkün deyil, əyiləndə lap biabırçıdır. A ğ a K ə r i m x a n-Eybi yoxdur, çiyində qətifə olacaq, bir ucunu at çiyinə, bir ucunu da arxalığın qabağına. Özün də dik dur, heç vaxt əyilmə, dalını qonaqlara çevirmə, vəssalam. Burada bir çətin iş yoxdur. Bax, hələ onda heç zad görünməz. qandın? Get dur yerində! İskəndər, yaxın gəl, sənin borcundur mənim nişanlığım gələndə pişvazə çıxıb, ona xoş gəldin söyləyəsən və artıq xoş sifət göstərəsən. İ s k ə n d ə r x a n-Bir səbəb yoxdur ki, mən Züleyxaya pis sifət göstərəm. Mən canımı, malımı onun yolunda nisar etməyə hazırım, dürüst arxayın olun, ata! Ağa Kərim x a n-Yalan danışma, oğul, eyibdir səndən ötrü... Məlum və aşkar işdir: heç vaxt uşaqların xoşuna gəlməz ki, ataları gedib dübarə evlənə, analarının yerinə qeyri arvad gətirə. Bu sözləri nə üçün biməna danışırısan? İskəndər x a n-Əlbəttə, mənası var ki, danışırım. Siz arxayın olun, ata. Züleyxanı görəndə mən elə bilirəm ki, dünyayi-ələmi mənə verdilər. A ğ a K ə r i m x a n-Hərgah bu sözləri canü dildən deyirsənsə, mən səndən razı olaram... hər halda, səndən lazımmən hörmət gözləyirəm. Qızım, Leyla, sən də bu sözlərə qulaq as, çünki sən tərəfdən də gözləyirəm hörmət və ixlası o vücuda ki, bu evdə xanım olacaq. Leyla xanım-Əlbəttə, bizim borcumuzdur ona hörmət etmək və onun hər bir xahişin əmələ gətirmək. Dürüst arxayın olun. A ğ a K ə r i m x a n-Çox pakizə, allah razı olsun... İndi siz gedə bilərsiniz... Leyla, İskəndər, Əhməd, gedin işlərinizdə olun! (Gedirlər.) Rəhim, Səfərəli, yaxın gəlin. Qəsdən mən sizi axıra saxladım. S ə f ə r ə l i-Ağa, mən sizə aşpazlıq eləyəçəyəm ya mehtərlik? A ğ a K ə r i m x a n-Sən bu gün lazımsan necə ki aşpaz, və necə ki mehtər, amma əvvəl gərək aşpazlıq edəsən. S ə f ə r ə l i-Belə olan surətdə rüsxət verin. (Mehtər libasını çıxardıb, aşpaz libasında qalır.) A ğ a K ə r i m x a n-hə, bərəkallah. Xa, xa, xa! Bərəkallah. Bir belə dur görüm, xa, xa, xa! R ə h i m-Səfərəli bir az tənbel olmasa, heç əvəzi yoxdur. Çox qoçaq oğlandır. S ə f ə r ə l i -Səhv eləmə, Rəhim, tənbel şah qapısında olar... Bəzi vaxt elə xan qapısında da olar... Bizim tənbelimiz də Əhməddir, müftəxor. A ğ a K ə r i m x a n-Mən tənbel adamı sevmərəm... Siz özünüz görürsünüz ki, gündə neçə dəfə bağa girirəm görüm meyvə-zad oğurlayan olmayıbdır. Kişi üçün tənbellik böyük eyibdir, bilirsən,

indi, Səfərəli, nə var? Bu axşam mənim neçə nəfər qonağım var, onlar üçün gərək əla xörəklər hazır edəsən. S ə f ə r ə l i-Ağa, xörəklərin yaxşı olmağı bağlıdır xərcə, xərc də bağlıdır nəqd pula. Nə qədər xərc çox olsa, o qədər də xörəklər yaxşı olar. A ğ a K ə r i m x a n-Pəh... axmaq oğlu axmaq! Mən ağzımı açmamış pul, pul. Guya ki, puldan sivayı gədənin dili qeyri söz tutmur. R ə h i m-Mən ömrümdə heç belə namünasib cavab eşitməmişdim. Guya ki; artıq pul ilə yaxşı xörəklər bişirmək çox çətin işdir! Onu bizim Bədircahan nənə də bacarır. İş ondadır ki, az pulla yaxşı xörəklər hazır edəsən, ucuz. S ə f ə r ə l i-Vallah, mənim başıma balta ilə də vursanız, mən genə başa düşə bilmirəm və bilməyəcəyəm, necə ola bilər ki, yaxşı xörəklər hazır edəsən az pulla, ucuz. Bəli, doğrudur, ucuz almaq olar həsrətülmülük! Bizim dildə qaraca qovurma deyirlər. On quruş versən, bir dolu sini verirlər. A ğ a K ə r i m x a n-A gədə, Səfərəli, sən qəsdində, balam, odur ki, məni xoruza yükləyəsən, mən də ona razı ola bilməyəcəyəm, vəssalam. R ə h i m-Nə üçün, qardaşım, Səfərəli, başa düşürsən? Ağanın tələbi odur ki, yaxşı xörəklər olsun, özü də ucuz. Burada bir belə çətin məsələ yoxdur. S ə f ə r ə l i-Ağa Rəhim, ola bilərmi ki, sən özün aşpazlığı qəbul edəsən, xörəklər bişirəsən, həmi yaxşı, həmi ucuz. A ğ a K ə r i m x a n-Səsinə kəs, nadürüst oğlu nadürüst! Sənə hər nə buyururam, ona əməl elə, yaxşı xörəklər, özü də ucuz! S ə f ə r ə l i-Əlac nədi... Ağa deyir sür dərəyə, sür dərəyə, Eybi yoxdur, buyur görək, neçə qonaq olacaq? A ğ a K ə r i m x a n-Ya səkkiz, ya on. Amma sən xörək hazır elərsən altı adam üçün... Ondan ötrü ki, bir xərək ki, bəs elər altı adama, o kifayət edər səkkizə də, ona da. S ə f ə r ə l i-Qabaqcadan verrəm lülə kabab, ondan sonra pilov, pilovdan sonra.... A ğ a K ə r i m x a n-Ondan sonra mən də hazır elərəm sənə üçün falaqqa-çubuq... Zalım oğlu zalım! Sənə fikrin məni xoruza yükləməkdir? Yoxsa sənə qəsdin tamam şəhəri doyurmaqdır? R ə h i m-Xeyr ağa... Səfərəlinin fikri odur ki, qonaqları o qədər yedirtsin ki, yazıqlar toxluq eləyib qırılsınlar... Əzizim, qonaqlarımıza düşmən deyilik. Aşkardır ki, çox yemək az yeməkdən də qoyar. Yemək qaydasını bilmək özü bir böyük elmdir. A ğ a K ə r i m x a n-Bərəkallah Rəhim, afərin! Çörəyim sənə halal olsun! S ə f ə r ə l i-Dəxi mən pəs. R ə h i m-Əlavə əzin, xörəklər gərək tez ürəktutan şeylər olsunlar. Tez, bir-iki tikədən sonra yeməkdən əl çəksinlər, A ğ a K ə r i m x a n-Mən özüm çox imtahan eləmişəm, tez ürəktutan xörəklərdən birisi dögmə döşəmədir. Biri xəşildir. Birisi quymaqdır. Haflama gürzə, qorutdu aş, mal ətinin küftəsi, umac-bunlar hamısı ürək tutan şeylərdi. R ə h i m-Siz arxayın olun, ağa, mən özüm bu qəliz xörəklərdən seçib bir yaxşı nahar hazır elərəm. A ğ a K ə r i m x a n-İndi, Səfərəli, get, mehtər libasını gey, faytonu təmizlə və atları qoş! S ə f ə r ə l i-Ay ağa, bir yolluğa mənim adımları yarıtmaz qoy, qurtarsın getsin. Vallah dəxi mən neyləyim? A ğ a K ə r i m x a n-Bu nə sözdü deyirsən, a gədə? S ə f ə r ə l i-A başına dönüm, atlara biz arpa vermirik, ot vermirik, bir quru samandır, onu da veririk bir xəşmə... Belə yemlənen at at olar? Bir dəridirlər, bir sümük... Quyuğundan tutub kömək verməsən, heç ayaq üstə dura bilmirlər. A ğ a K ə r i m x a n-Yəni buradan şəhərin o başına gedə bilməzlər? . S ə f ə r ə l i-Ərz eləyirəm ki, heç ayaq üstə dura bilmirlər... Siz nə buyurursunuz? R ə h i m-Ağa, siz heç darıxmayın, atları da mən hazır elərəm... Ancaq zəhmət olmasa, buyurun gedək görək qeyri işlərimiz nə haldadır. (Gedirlər.) * Bundan əlavə. Səfərəli (tək)-Mən heç qana

bilmirəm bu Rəhim nə girib meydana quyruğun bulayır; ay bunu elərəm, onu elərəm... Cəhənnəmə elə, gora elə! Xana bax xana! Xəşildən, quymaqdan dəm vurur. Adın da qoyub Ağa Kərim xan ağayi-Ərdəbili! Ölə-sən, ölə! Elə havlama, xingəl, mal ətinin küftəsi. Mal ətinin küftəsi girsin gözünə... (Bədirçahan, Züleyxa xanım daxil olurlar.) Bədircaha n-Qadan alım, Səfərəli, xan evdədirmi? S ə f ə r ə l i--Bəli, evdədir. B ə d i r c a h a n-Get xana məlum elə ki, əziz qonaq gəlibdir. S ə f ə r ə l i-Baş üstə, bu saat. (Gedir.) 3 ü l e y x a x a n ı m-Bu nə hərəkətdir, qoca? Mən gəlmişəm Leyla xanımın yanına, gəlməmişəm xanlan söhbət etməyə. Bədircaha n-Eybi yoxdur, başına dönüm. O gələndə bizi yeməyəcəkdir ki. Qoy gəlsin, 3 ü l e y x a x a n ı m-Heç vaxt ola bilməz. Get bu saat Leyla xanımı çağır! Mən hara, xan hara?.. Eyib deyilmi, camaat bizə nə deyər? Bədircaha n-Ağrım xanın ürəyinə. Xan gələndə dünya qopmayacaqdır ki! İki kəlmə danışib, çıxıb gedəcək. 3 ü l e y x a x a n ı m-İki kəlmə olmasın, allah vara yarım kəlmə olsun. Sənə deyirəm olmaz, olmaz, vəssalam! Bədircahan-Belə işin var idi, qabaqcadan deyəydin... İndi mən başıma nə kül töküm? Mən də anavın buyruğuna görə səni bura gətirmişəm. 3 ü l e y x a x a n ı m-Anam çox özü üçün eləyib... Vallah, bu saat ayaqlarım titrəyir. Eyib deyilmi? Bu nə işdir sən məni saldın? Bədircaha n-Nə danışırısan, a qız? Bundan yaxşı iş olar? Xanın bir ayağı çöldədir, biri qəbirdə, bu gün sabah ölər, mal-dövlət qalar sənə, sən də hər kəsi istərsən gedərsən ona. Burada bir eyibli iş yoxdur. Hərgah mənim özümü istəyən olsa, tullana-tullana gedərəm, heç kimi də vecimə almaram. 3 ü l e y x a x a n ı m-O arvad çox qələt eləyər ki, sahibindən sonra dübarə ərə gedər! Allah xatırına, get Leyla xanımı çağır gəlsin. Vallah, yoxsa mən bir saat da burada qalmaram. Bədircaha n-Aha, indi bildim fənnini... Sənin meylin o dünən nağıl elədiyən oğlandır, bildim, bildim... 3 ü l e y x a x a n ı m-Çox da bildin. Görək olanda eyib işdi? Altmış yaşında qoca ona taydı? Bədircahan-A qız, axmaq olma, xanın qaranquşcan ömrü qalmayıb. Nə danışırısan, bu gün, sabah təşrif aparacaq. 3 ü l e y x a x a n ı m (qısılib Bədircahanın, böyrünə)-Bu gələn eybəcər kimdir, Bədircahan? A ğ a K ə r i m x a n(daxil olur)-Sən bu evə xoş gəlmisən, Züleyxa xanım, səfa gətirmisən. Mənim bu cahü cəlalım sənə peşqəşdir. Eyib tutmayın ki, mən sizin yanınıza eynək taxıb gəlməmişəm, eynəksiz də sənin gözəlliyin aşkar görünür. Məlum işdi ki, aya, günə eynək ilə baxarlar... Bədircahan, səbəb nədir ki, Züleyxa xanım danışmır? Mən çox arzu edərdim ki, onun mübarək səsini eşidim. Bədircahan-Xan, özünüz bilirsiniz ki, qız uşağı həyalı olur, danışmaz, ələlxüsus sizi görüb biçarənin dili bil-mərrə tutulub. A ğ a K ə r i m x a n-Əlbəttə, əlbəttə, həyanın özü cavanəzən üçün böyük gözəllikdir. Züleyxa x a n ı m (kənara)-Necə mürdardır, nə yaman eybəcərdir, başınıza dönüm! A ğ a K ə r i m x a n-Budur gəlir mənim qızım sənin pişvazına... Qızım, gəl, gəl gör necə gözəl, həyalı qonaq bizə gəlibdir. L e y l a x a n ı m (daxil olur)-Əziz qonaq bizi sərəfraz edib, xoş gəlib... 3 ü l e y x a x a n ı m-Tez gələ bilmədim, bağışlayasınız... L e y l a x a n ı m-Xeyr, gərək siz məni bağışlayasınız, çünki əvvəl mənim borcumdu sizin yanınıza gəlmək... A ğ a K ə r i m x a n-Görürsünüz, Züleyxa xanım, mənim qızım nə tez qalxıb?.. Məlum işdir, cəngəldə ot tez bitər... Leylaya baxıb elə fikir eləməyin ki, mənim sinnim artıq ola (Bədircahan əlini ağzına vurub, işarə edir ki, elə sözləri danışma.) Bədircaha n-Ağa, nə sözdür buyurursunuz?.. Əlbəttə, gərək elə olsun. 3 ü l e y x

a x a n ı m (kənara)-Görün necə heyvandır. A ğ a K ə r i m x a n-Bədircahan, barı sən dilman ol bizim aramızda... Bu saat əziz qonaq nə buyurdu? Bədircahan-Züleyxa xanım təəccüb edir sizin məlahətinizə, şücaətinizə... Deyir bu biçimdə mən ömrümdə adam görməmişəm. A ğ a K ə r i m x a n-Bu söz məni açdı, Bədircahan... Bərəkallah Züleyxa xanım, afərin, maşallah. (Bu vaxt Ağa Kərim xanın oğlu görünür.) Budur oğlum da gəlir... Gəl, gəl, oğlum. Gəl, gəl pişvazə... 3 ü l e y x a x a n ı m (Bədircahana)-Sənə nağıl etdiyim oğlan budur., Məgər bu xanın oğlu imiş? A Ğ a K ə r i m x a n-Təəccüb etməyin ki, mənim belə böyük uşaqlarım var... Mən on dörd yaşında evlənmişdim... Ona görə... (Bədircahan dübarə işarə edir.) İskəndər xan (daxil olur)-Dilim tutulub, nəfəsim batıb, təəccüb edirəm xudavəndi-ələmin işlərinə... Rəva deyil ola gül xar ilə ənis... *Dost. Ağa Kərim x a n-Xanım, sizdən təvəqqə eləyirəm oğlumun sözünə çox da qulaq asmayasınız; çünki onun ağılında bir az əngəl var. İ s k ə n d ə r x a n-Heç acığın tutmasın, ata... Rəva deyil, insaf deyil yetmiş yaşında qoca, ağzında bir dişi yox... A ğ a K ə r i m x a n-Danışma, kəs səsini, ud! Nadürüst oğlu nadürüst, dilini yerindən qopardaram... İş qurtarıb gedib, bu təzədən girib meydana ki, mən də varam! İskəndər x a n-Allah əgər mənim allahımdır, bu yazını pozar. A ğ a K ə r i m x a n-Keçəndən sonra, keçəndən sonra, İskəndər, bir gözümün içinə dürüst bax! Mənitanyırısan ki! Vallahi, səki dar ağacına çəkərəm... Nəməkbəharam, nadürüstheyvan! İ s k ə n d ə r x a n-Belin bükülüb, ağzında diş yox, başın əsir, əl-ayağın titrəyir. Sənə layiq deyil bu vaxtında evlənmək... Utan, həya elə! Ağa Kərim x a n-Gədə, sənə nə olub, dəli olmusan? Başına at təpib? heç bilirsən nə danışsən? Çıx bu saat mənim evimdən! Sürün gözümün qabağından, nəməkbəharam! İ s k ə n d ə r x a n-Xeyr, mən dəli olmamışam. Dəli sən olubsan ki, belə işə iqdam eləyirsən. P ə r d ə D Ö R D Ü N C Ü M Ə C L İ S Vaqe olur həmin mənzildə. A ğ a Kərim xan (çöldən)-A gədələr! Rəhim, Səfərəli, aman günüdür, gəlin, başınıza dönüm, evim yıxılıbdı, ay aman, ay dad!.. hər bir tərəfə qaçın, tutun oğrunu, qoymayın, a gədə, (daxil olur) ay allah, ay peyğəmbər, göylər, ulduzlar! Məni soyublar, dədəmə od vurublar! Pulumu kim apardı, allah?! Pulumu kim apardı?! Mənim gözəl pullarım, mənim əziz pullarım, gözümün işığı, belimin qüvvəti pulum! Vay, pulum, vay... Şikayət eləyəcəyəm yerdən, göydən... Bir divanxana qoymayacağam!.. On dəqiqə bundan irəli baxmışdım, pulum yerində idi... Mən nə işdi düşdüm, camaat? Mən ölürəm. Bax, canım yığıldı boğazıma... Sərbazlar, gəlin, minbaşılar, gəlin. Pulum tapılmasa bu boğazımdan özümü asacağam. Amandı qoy-mayın!.. (Gədə-gədə.) Amandı qoymayın! Amandı qoymayın!.. (Gedir.) İ s k ə n d ə r x a n (daxil olur)-Görəsən genə nə olubdur ki, kişi qulun kimi bağırır. Yəqin bir küpədən-zaddan sındırıblar ona görə çığırır... Deyən gərək a kişi, məgər ölməyəcəksən? Nə xəbərdi, bir belə xəsislik olar? Məgər sənə o qədər dövlət kifayət eləmir? Başın batsın, kişi! Ə h m ə d (daxil olur)-Ağa, bir bəri zəhmət çək, tez ha. İ s k ə n d ə r x a n-Nə olub, a gədə? Atam nə üçün elə bağırırdı? Ə h m ə d (yavaşdan)-heç dinmə, ağa, atanı öldürmüşəm, hələ çox bağıracaq. İ s k ə n d ə r x a n-Axır genə bir de görüm nə olubdur? Ə h m ə d-Sandıqçanı vurmuşam, içi dolu pul. İ s k ə n d ə r x a n-Sandıqça harada idi, balam? Nə təhər yerini bildin? Ə h m ə d-A başına dönüm, sən nə təhər adamsan? İndi söhbət məqamı deyil. Bu saat xan ələmi tökəcək buraya... Gəl görək sandıqçanı nə təhər edirik. (Gedirlər.)

(Minbaşı, Ağa Kərim xan daxil olurlar.) A Ğ a K ə r i m x a n-Ölənədək əlləşəcəyəm, dünyayı-aləmi xaraba qoyacağam... Mənim evimi yıxıblar, yurdu mu tar-mar eləyiblər... Zarafat deyil, minbaşı... Bir elə pul əldən getsin. M i n b a ş ı-Xan, səbrini bas, əvvəlinci dəfə deyil ki, mən oğru axtarıram. Allah mənə o qədər dövlət verəydi nə qədər ki, mən oğru tutmuşam, zindana salmışam. A ğ a K ə r i m x a n-Ürəyim tab tutmur, minbaşı, məni qınama, qınama! Mən gərək dünyayı-adəmin, divan əhlinin hamısını töküm buraya... Gərək mənim bu işim açıla, yoxsa tamam divanı divana sallam! M i n b a ş ı-Nağıl elə görüm, sandıqçada nə qədər pul var idi və nə vaxt aparıblar? A ğ a K ə r i m x a n-Heç dilimə gətirə bilərəm? Sandıqçada var idi iki min tümən qızıl, basdırmışdım bağda... Sabahdan indiyə kimi beş dəfə baxmışdım. Pulumu elə bu saat aparıblar, evimi yıxıblar. M i n b a ş ı (yazır)-İki min tümən sandıqçada..., Bəli, sonra... A ğ a K ə r i m x a n-Ta nə sonrası var? Dədəmə od vurublar e!.. M i n b a ş ı- Kimə gümanın var? A ğ a K ə r i m x a n-Tamam dünyaya. Bu saat gərək şəhər əhlinin hamısını dustaq edəsən. M i n b a ş ı-hərgah mənim imtahanıma etibarın varsa, artıq küy qalmaqal lazım deyil. hətta işi xarab da eləmək olar. Bir balaca işin üstünə düşdüm, kifayət elər, sonra sənin borcun deyil. Səfərəli (çöldən)-Əvvəl quzunu soyun, sonra hər nə lazım olsa, mən özüm eləyəyəm. (Daxil olur.) A ğ a K ə r i m x a n-Kimi soyursan, a gədə?! Məni, məni? S ə f ə r ə l i-Xeyr, ağa, quzunu deyirəm soysunlar. A ğ a K ə r i m x a n-Hansı cəhənnəmdə qalmışdın, a gədə? Məni quzudan pis soyublar, evimi yıxıblar. M i n b a ş ı (Səfərəliyə)-Yaxın gəl görüm, qoçaq! Xan, bir az səbr elə. Sən xanın evində nəçisən? S ə f ə r ə l i-Mən həmi mehtərəm, həmi aşpaz. M i n b a ş ı-Sən qeyri fikrə düşmə, əzizim, ancaq səndən hər nə sual etsəm, ona cavab ver. Elə üzündən görürəm ki, sən təmiz oğlansan. Xanın iki min tümən pulunu oğurlayıblar. Aşkardır ki, bu ev adamının işidir. Mənə doğrusunu de görüm, bu kimin işi ola bilər? S ə f ə r ə l i (kənara)-Yaxşı ittifaq əlimə düşübdür. Bu iş heç kimin işi deyil, məgər ki, Rəhimin. A ğ a K ə r i m x a n-Açıq danış, a gədə, mızıldama. M i n b a ş ı-Xan, allah xatırına səbriniz olsun. Bəs kimi deyirsən? S ə f ə r ə l i-Xanın əziz nökrəri Rəhimi. A ğ a K ə r i m x a n-Mən pulumu gizlədiyim yerdə heç. Rəhimi görmüsən bağda? S ə f ə r ə l i-Bəli, elə bağda görmüşəm. Ağa Kərim xan-Əlində sandıqça görmədin? S ə f ə r ə l i-Bəli, görmüşəm, balaca sandıqça. M i n b a ş ı (yaza-yaza)-Nə təhər sandıqça idi? S ə f ə r ə l i-Sandıqça nə təhər olar?.. Bu böyüklükdə, (Göstərir.) A ğ a K ə r i m x a n-Mənim sandıqçam bu böyüklükdə idi. M i n b a ş ı - Nə rəngdi? S ə f ə r ə l i - Rəngi... rəngi... sandıqça rəngində. A Ğ a K ə r i m x a n-hə, hə, hə!.. S ə f ə r ə l i-Qırmızı. A ğ a K ə r i m x a n-Mənim sandıqçamın rəngi qara idi. S ə f ə r ə l i-Bəli də, sandıqça qara qırmızı idi. A ğ a K ə r i m x a n-Heç şəkk yoxdur ki, haman sandıqcadır... Minbaşı, yaz dəftərə, şükür allaha ki, düşmüşük rədinə. S ə f ə r ə l i-Budur Rəhim özü gəlir. (Rəhim gəlir.) A ğ a K ə r i m x a n-Bura gəl körüm... Dinməz-söyləməz al boynuna, mən sənə neyləmişdim, nəməkbəharam ki, sən məni camaat içində rüsvay elədin? R ə h i m-Neçə məgər, ağa? A ğ a K ə r i m x a n-Özün bilmirsən? Necə hansıdır? R ə h i m-Xeyr, ağa, bilmirəm. A ğ a K ə r i m x a n-Ey nəməkbəharam, bilmirsən? hə? Gizlətmək lazım deyil, iş aşkardır gün kimi. Mən səki götürdüm evimə, sənə etibar elədim, axırda sən belə namərd çıxdın. Al boynuna bu saat, yoxsa başını bədənindən götürdərəm!

R ə h i m-Ağa, müqəssirəm... Mənim qəsdim var idi əhvalatı açıb sizə bəyan edim, ancaq elə məqam tapmırdım... Allah xatırına, ağa, qəzəbnak olmayın! M i n b a ş ı-Özünü təmizliyə çıxartmaqdan ötrü dəxi nə sözün var? R ə h i m-Mən o qədər müqəssir deyiləm, necə ki siz hesab edirsiniz. A ğ a K ə r i m x a n-Qaytar, qaytar özümə mənim dövlətimi, malımı, adımlı, sanımı. R ə h i m-Ağa, məni məhəbbət vadar elədi, mən müqəssir deyiləm. A ğ a K ə r i m x a n-Mən pulumu axtarıram, bu məhəbbətdən dəm vurur... Vallah, yaxşı məhəbbətdir: özgənin pulunu oğurla, adını qoy məhəbbət. R ə h i m-heç kimin dövləti mənə lazım deyil. Mən bu evdə puldan ötrü nökrəçilik eləmirəm. Ağa, allah xatırına, mənim munisimi əlimdən alma! Ağa Kərim x a n-Vermərəm! Dünya bərpa ola, köydən Cəbrayıl, Əzrayıl gələlər, genə vermərəm. Padşaha layiq dövlətimi oğurlamısan, hələ genə sözün vardır danışmağa! R ə h i m-O şey ki, mənim əlimdədir, onu oğurlamaq mümkün deyil, ağa! Ağa Kərim x a n-Əlbəttə, mümkün deyil, qaytar! R ə h i m-Ağa, ya məni öldür, başımı kəs, ya mənim əlimdən Leylanı al, qeyri fikrə düşməyin. Leyla güldən təmizdir... Mən də namərd adam deyiləm. Ağa Kərim x a n-Bu da bir müsibət... Bu da bir müsibət... Xudaya, mən nə günah eləmişdim? S ə f ə r ə l i-Ağa, mən səni elə görürəm axırda qızını oğruya verəcəksən. R ə h i m-Səsinə kəs, heyvan! Vallah, bu saat səni iki parça elərəm. (Leyla xanım, Züleyxa xanım, Bədircahan daxil olurlar.) A ğ a K ə r i m x a n-Əməyim gözünə dursun, Leyla, bu nə işdir, bu nə müsibətdir?.. Hər ikinizi dar ağacına çəkəcəyəm, atamın ərvahına... Pul getsin, namus getsin. Minbaşı, buyur kəndir gəlsin... Tənəf, tənəf, tənəf... A ğ a H e y d ə r (daxil olub) -Nə olubdur məgər, cənab Kərim xan? Nə səbəbə qəzəbnak olmusunuz? A ğ a K ə r i m x a n-Zülm, müsibət asimana bülənd olub... Öz nökrəm iki min tümən pulumu oğurlayıb, qızımı da yoldan çıxardı. *Tənəf-"tənab" sözünün təhrif olunmuş şəklidir. R ə h i m-Xan, allahdan qorx... hər nə mənə deyəcəksən de, amma cürətiniz yoxdur mənim üstümə oğru adı qoyasınız. A ğ a K ə r i m x a n-Ağa Heydər, bu zalım oğlu, sənin namizəd nişanlımı yoldan çıxardı... Qeyrəti sizə düşər... Nə durmusan, nə durmusan, vur bu məlun oğlunun boynunu! A ğ a H e y d ə r-Xeyr, məhəbbətə güc yoxdur... Bundan sonra Leyla mənə lazım deyil. A ğ a K ə r i m x a n-Cənab minbaşı, əhvalatdan müxbir oldunuz? İndi özünüz tənbeh kəsin... hərgah məndə ixtiyar olsa idi, hər ikisinin başlarını it başı kimi kəsərdim! R ə h i m-Xan, bir tək Leyla xatırı üçün mən bu qapıda nökrəçiliyi qəbul etdim. Mənə heç kimin cürəti yoxdur oğru desin və məni öldürmək qeyri mümkündür. Rüstəm xan Zəngilaninin oğlunu heç kim öldürə bilməz. Ağa Heydər və Züleyxa xanı m-Nə dedin, oğlan, necə, necə? R ə h i m-Bəli, atam Rüstəm xandır, anam da Xədicə xanım. Züleyxa xanı m-Oğlan, səni and verirəm pərvərdigara, nağıl elə görüm sən kimsən? R ə h i m-Mən Rüstəm xanın oğluyam. Qaçaqqlar küflətimizi əsir elədilər, atam bir yanda qaldı, anam bir yanda qaldı, məni apardılar... On ildir mən diyərbədiyar düşüb onları axtarıram. Bu atamın möhrü, bu da anamın bazubəndi. A ğ a H e y d ə r-Oğlan, möhrü göstər görüm. (Alır.) 3 ü l e y x a x a n ı m-Qurban sənə, oğlan, bazubəndi göstər görüm (bazubəndə baxıb). Atam oğlu qardaş (qucaqlayır), mən özüm də Rüstəm xanın qızıyam. Ağa heydər (möhrə, bazubəndə baxıb, dizi üstə çöküb)-Xudaya, şükür kərəminə! Balalarım, gəlin sizi bağıma basım. (Qucaqlaşırlar, ağlayırlar.) Rüstəm xan Zəngilani mənəm! A ğ a K ə r i m x a n-Ağlamaq kifayət elər, gözlərin aydın olsun, qardaş. Amma əzizim, mən pulumu səndən alacağam ha... İskəndər xan

(daxil olub Əhməd ilə)-Ata, bu camaatın yanında söz ver ki, Züleyxadan əl çəkdim, sandıqçanı bu saat gətirirəm. A ğ a K ə r i m x a n-hərgah sandıqça salamat gəlib əlimə çatsa, deyərəm əl çəkdim. İskəndər xan (Əhməddən alıb)-Buyur, ata! (Sandıqçanı verir.) A ğ a H e y d ə r-İşləri bilirəm. Qızım, Züleyxa, yaxın gəl. İskəndər xan, sizi bir-birinizə tapşırıdım, hər ikinizi pərvərdigara... Allah mübarək eləsin. A ğ a K ə r i m x a n-Rəhim xan, Leyla, yaxın gəlin!.. Əllərinizi bəri verin. Tutun, allah mübarək eləsin. Amma toy xərci məndən deyil ha, onu bilin! A ğ a H e y d ə r-Mən qəbul elədim, gözüüm üstə. A ğ a K ə r i m x a n-Bu iki toyda mənə bir dəst libas da gərəkdir, budur qabaqcadan deyirəm. A ğ a H e y d ə r-Baş üstə, o da məndə. M i n b a ş ı-Allah mübarək eləsin. Ağa Heydər, bəs mənə nə? A ğ a H e y d ə r-Hər nə xahiş eləsən, hazırım. Bədircaha n-Ağa Kərim, bu işdə mən o qədər çənə vürmüşəm, dilim, dodağım qabar olub, gəzməkdən başmaqlarım dağılıb. Bəs mən yazıq deyiləm? A ğ a K ə r i m x a n-Min yalanı bir böyrünün üstə dedin, allah sənə lənət eləsin. A ğ a H e y d ə r-O da baş üstə, Bədircahana mən borcluyam. R ə h i m-Şam hazırdır, buyurun. (Gedirlər.) P Ə R D Ə*/ Nəcəfbəy Vəzlrov. Əsərləri,Bakı: Elm, 1977.- s. 293-316